ट्याक्सी चालकहरुमा एच.आइ.भी./एड्स सम्बन्धी ज्ञान र धारणा

प्रस्तोता

कल्पना तामाङ

परीक्षा रोल नं: २१४०१८६

त्रि.वि. दर्ता नं.: ९-२-१-१२४४-२००६

शैक्षिक वर्ष : २०६७/०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय एम.एड दोस्रो बर्ष जनसंख्या शिक्षा विषयको

कोड नं. **598** को आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार गरिएको शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या विभाग

कोसीहरैंचा, मोरङ

२०७३

ट्याक्सी चालकहरुमा एच.आइ.भी./एड्स सम्बन्धी ज्ञान र धारणा कल्पना तामाङ २०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्धनप्राप्त

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

SUKUNA MULTIPLE CAMPUS

(स्नातकोत्तर तह कार्यक्रम)

कोसीहरैँचा, मोरङ

☏ ०२१-५४५६१७

KOSHIHARAINCHA, MORANG

☏ ०२१-५४५७१७

स्था.: २०४८

फ्याक्स : ०२१-५४५७१७

(विश्वविद्यालय अनुदान आयोग बाट QAA प्राप्त) सूचना बोर्ड

सेवा १६१८०२१५४५७१७

E-mail: sukunac@yahoo.com

Web site: www.sukuna.edu.np

पत्र सङ्ख्या

चलानीनम्बर

विषय : मूल्याङ्कनका लागि शोधपत्र सिफारिस गरिएको सम्बन्धमा ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या विभाग

कोसीहरैँचा, मोरङ

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस क्याम्पसको शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह (M. Ed.) **जनसङ्ख्या विभाग (Pop. Ed. 598)** का विद्यार्थी **कल्पना तामाङले ट्याक्सी चालकहरुमा एच.आइ.भी./एड्स सम्बन्धी ज्ञान र धारणा** शीर्षकको शोधकार्य मेरो प्रत्यक्ष निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा गर्नु भएको र निजको शोधकार्य र शोध लेखनबाट म सन्तुष्ट रहेकाले उक्त शोधपत्र वाह्य मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोधपत्र समावेश गरिएको मिति :

इश्वी.सम्बत् :

....

बासुदेव दाहाल

शोध निर्देशक

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्धनप्राप्त
सुकुना बहुमुखी क्याम्पस
SUKUNA MULTIPLE CAMPUS
(स्नातकोत्तर तह कार्यक्रम)
कोसीहरैँचा, मोरङ
☏ ०२१-५४५६१७
KOSHIHARAINCHA, MORANG
☏ ०२१-५४५७१७
स्था.: २०४८
फ्याक्स : ०२१-५४५७१७
(विश्वविद्यालय अनुदान आयोग बाट QAA प्राप्त) सूचना बोर्ड
सेवा १६१८०२१५४५७१७
E-mail: sukunac@yahoo.com
Web site: www.sukuna.edu.np

पत्र सङ्ख्या

चलानीनम्बर

विषय : शोधपत्र मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको सम्बन्धमा ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा सुकुना बहुमुखी क्याम्पसको शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह (M. Ed.) **स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या विभाग (Pop. Ed. 598)** का विद्यार्थी **कल्पना तामाङले** **ट्याक्सी चालकहरुमा एच.आइ.भी./एड्स सम्बन्धी ज्ञान र धारणा** शीर्षकको शोधपत्र शोधनिर्देशक तथा सुपरिवेक्षकबाट वाह्य मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस भई आएको हुँदा निजको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

क. स.	नाम	पद	हस्ताक्षर
१.	श्री जनार्दन गुरागाईं	विभागीय प्रमुख	
२.	श्री बासुदेव दाहाल		

शोध निर्देशक

वाह्य परीक्षक

वाहृय परीक्षण गरिएको मिति :

इश्वी.सम्बत् :

प्रतिवद्धता

यो शोधपत्र मेरो ज्ञान र अध्ययन क्षेत्रमा आधारित रहेर सर्वप्रथम तयार गरिएको हो भनी प्रतिवद्धता गर्नुका साथै कुनै पनि विश्व विद्यालयमा यस प्रयोजनार्थ यस अघि प्रस्तुत गरेको छैन भनी प्रतिवद्धता गर्दछु । यो अध्ययन मेरो आफ्नै अनुसन्धानको परिणाम हो र केही सन्दर्भ सूचीकृत विषयवस्तु बाहेक यो शोधपत्रमा प्रस्तुत विषयवस्तु मेरा मौलिक हुन् ।

....

कल्पना तामाङ

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत 'ट्याक्सीचालकहरुमाएच.आई.भी./एड्स सम्बन्धी ज्ञान र धारण'त्रिभुवनविश्वविद्यालयशिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत जनसङ्ख्यामूलविषयमा स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षशोधपत्र ५९८ को आंशिकआवश्यकता परिपूर्ति गर्नकालागितयार पारिएको हो ।

यस अनुसन्धानकार्यमाशीर्षक चयनगर्ने कार्यदेखि लिएर प्रस्तावना लेखन तथाशोधपत्रको तयारीनहुन्जेलसम्ममहत्त्वपूर्ण निर्देशन, सल्लाह, सुझाव, हौसला, एवम् मार्ग निर्देशनगर्नु हुने सुकुनाबहुमुखीक्याम्पस,कोसीहरैँचामोरङ्का स्वास्थ्यतथा जनसङ्ख्याविभागप्रमुखश्री जनार्दन गुरागाई ज्यूप्रतिहार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु । शोधपत्रको शीर्षक छनौटदेखि शोधपत्रतयारीकाक्रममाविभिन्न रचनात्मक टिप्पणी, सल्लाह र सुझावदिई सहयोग गर्नु हुने तथा अनुसन्धानकार्यलाई सहजबनाउनु हुने शोध निर्देशकश्री बासुदेव दाहाल ज्यू प्रति साथै यस क्याम्पसकास्वास्थ्यतथा जनसङ्ख्याविभागकासम्पूर्ण प्राध्यापकज्यूहरु तथाकर्मचारीहरु प्रतिआभारी छु ।

त्यसैगरीशोधपत्रको लागिआवश्यकतथ्याङ्क र सूचनाहरूउपलब्ध गराइदिने, यो अध्ययनको छनौटमा परेकाट्याक्सीचालक, स्थानीयबासिन्दा,समाजसेवी,बुद्धिजीवीसबैमाआभार प्रकट गर्दछु । त्यस्तै यस अनुसन्धानकार्यमातथ्याङ्क उपलब्ध गराइदिनु हुने इलामजिल्ला अस्पतालका कर्मचारीलाई पनिहार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमाशोधपत्र टङ्कण गरी सहयोग गर्नुहुने टिना कम्प्युटर सेन्टरकाप्रोप्राइटर श्री यज्ञमणि निरौलातथा सम्पूर्ण सहयोगीप्रतिहार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

कल्पनातामाङ

शोधसार

प्रस्तुत शोध अध्ययन स्नातकोत्तर तहअन्र्तगत शिक्षाशास्त्र संकाय अन्तर्गत स्वास्थ्य तथा जनसंख्या बिषयको आशिंक आवाश्यकता पुरा गर्ने सिलसिलामा तयार पारिएको छ। यस शोध अध्ययनले इलाम जिल्ला पशुपतीनगरमा रहेको ट्याक्सी चालकहरूमा एच.आई.भि/एड्स सम्बन्धी ज्ञान र धारणाको अध्ययन सम्पन्न गरिएको छ। यस शोध अध्ययनको मुख्य उद्देश्य ट्याक्सी चालकको यौन तथा प्रजनन स्वास्थको ज्ञान पत्ता लगाउनु, एच.आई.भि/एड्स रोग सम्वन्धि उनीहरुको अवधारणाको मुल्याङ्कन गर्नु र उनीहरुको यौन जन्य व्यवहारको अध्ययन गर्नु रहेको छ।

यो अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्ने सिलसिलामा तथ्याङ्ग सङ्गकलनका लागी इलाम जिल्ला पशुपतिनगरका जम्मा २०० जना ट्याक्सी चालकहरू मध्ये ६० जनालाई उद्देश्यमूलक नमूना सर्वेक्षण विधिबाट छानेर प्रत्यक्ष अन्तर्बार्ताबाट तथ्यांक संकलन गरियो।

उपलव्ध तथ्याङ्कहरुको व्याख्यात्मक तरिकाले विश्लेषण गर्दै पूर्व निर्धारित सिद्धान्तहरुसँग सम्वन्ध जोडिने प्रयास गरिएको छ। यसरी तथ्यांकलाई विश्लेषण गरी शोध अध्ययनलाई निर्ष्कषमा पुऱ्याउने विशेष गरी गुणात्मक विश्लेषण प्रक्रियाको प्रयोग गरिएको छ।

तथ्याङ्गको बिश्लेषण गर्दा प्रस्तुत स्थलगत अध्ययन इलाम जिल्ला पशुपतिनगरमा रहेको ट्याक्सी चालकहरूमा एच.आई.भि/एड्स सम्बन्धी ज्ञान र धारणाको अध्ययन सम्पन्न सम्वन्धित विषयमा सङ्कलित तथ्याङ्कको निम्न अनुसार विभिन्न तालिकाहरुको प्रयोग गरी व्याख्या, विश्लेषण गरिएको छ।

एच.आई.भि/ एड्स सम्वन्धी ज्ञान भएकाहरुको औसत संख्या ३७ र नभएकाहरुको औसत संख्या २३ प्रतिशत रहेको पाइयो। एच.आई.भि/ एड्स संक्रमण प्रसारण सम्वन्धी विविध प्रक्रियाहरु मध्ये असुरक्षित यौन सर्म्पक बाट सर्छ भन्नेहरु ६०प्रतिशत, संक्रमित सुईबाट १२प्रतिशत, संक्रमित रगतबाट सर्छ भन्ने ८प्रतिशत र थाहा छैन भन्नेहरु २०प्रतिशत रहेका छन्। एच.आई.भि/ एड्स रोगी प्रतिको धारणा राख्ने सन्दर्भमा सहयोग गर्नेको प्रतिशत १८, घृणा गर्नेको प्रतिशत ३३, समहानुभूति राख्नेको प्रतिशत १५ र वास्ता नगर्नेको प्रतिशत ३३ रहको छ। ट्याक्सीचालकहरुले प्रयोग गर्ने विविध सञ्चारका साधनहरु मध्ये रेडियो (एफ.एम) सुन्नेहरुको प्रतिशत ६८ प्रतिशत, पत्रपत्रिका पढ्नेहरुको ८प्रतिशत, टेलिभिजन हेर्नेको २० प्रतिशत अन्य साधन प्रयोग गर्नेको प्रतिशत ४ मात्र रहको देखिन्छ। यौंनरोग तथा एच.आई.भि/ एड्स बाट बच्न अपनाइने विभिन्न उपायहरु मध्ये सुरक्षित

यौन सम्पर्क गर्नेहरुको प्रतिशत ६२ सुई तथा छाला छेड्ने औंजारको साझा प्रयोग नगर्नेहरुको १९ प्रतिशत रोगी सँग हेलमेल नगर्नेहरुको १२ र अन्य उपाय अपनाउनेको प्रतिशत ७ रहेका छन् । ट्याक्सीचालकहरुको आर्थिक अवस्थाको सम्वन्धी अध्ययन गर्दा विशुद्ध रुपमा ट्याक्सीमात्र चलाउनेको प्रतिशत ७६प्रतिशत, कृषि पेशा पनि अबलम्बन गर्नेको ९.६प्रतिशत व्यापार पनि गर्नेको ८ प्रतिशत र अन्य पेशा पनि गर्नेहरुको प्रतिशत ६.४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । ट्याक्सी चालकहरुको सामाजिक स्थितीको अध्ययन गर्दा निम्नानुसारको सामाजिक स्थिती भएकाको संख्या ९, प्रतिशत१४, मध्यम स्थिती भएकाको संख्या ४५, प्रतिशत ७५ र उच्च स्थिती भएकाको संख्या ६, प्रतिशत १० रहेको देखिन्छ । एच.आई.भि/एड्स सम्वन्धी सामान्य निदानका लक्षणहरु सम्वन्धी ज्ञानको अध्ययन गर्ने सन्दर्भमा रगत परीक्षण गर्नेको प्रतिशत ७३ प्रतिशत, खाना मन नलागेमामा ७प्रतिशत, साँझ पख ज्वरो आएँमा ५ प्रतिशत, जना र कहिल्यै निको नहुने खटिरा आएमा भन्ने९ प्रतिशत ले प्रतिक्रिया दिएका छन् ।

यस शोधमा नीतिगत, अभ्यास तह र कार्यन्वयन तहका लागी छुट्टाछुट्टै सुझाबहरु प्रस्तुत गरिएको छ । इलाम जिल्लामा कार्यरत सरकारी तथा गैह्र संस्थाहरुद्धारा स्वीकृत कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दा बढि प्रभावकारी देखिन्छ । यातायात मजदुर, औधौगिक मजदुर, लगाएत अन्य मजदुरहरुलाई कार्य क्षेत्रमा एच.आई .भि/एड्स सम्बन्धि प्रशिक्षण दिने व्यवस्था मिलाउदा बढि प्रभावकारी देखिन्छ । यस्ता अनुसन्धानहरू सरकारी स्तरबाट अन्य क्षेत्रमा पनि सञ्चालन गरेर एच.आई .भि/एड्स सम्बधी ज्ञान तथा धारणा पत्ता लगाउन मद्दत पुग्नेछ ।

विषय-सूची

		पृष्ठ सङ्ख्या
	प्रतिवद्धता	क
	सिफारिस पत्र	ख
	स्वीकृति पत्र	ग
	कृतज्ञता	घ
	शोधसार	ङ

परिच्छेद एक : परिचय

१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्याको कथन	७
१.३.	अध्ययनको उदेश्य	९
१.४	अध्ययनको महत्व	११
१.५	अध्ययनको परिसीमा	११

परिच्छेद दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र अवधारणात्मक ढाँचा

२.१	सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन	१२
२.२	व्यवहारिक साहित्यको पुनरावलोकन	१९
२.३	अवधारणात्मक ढाँचा	२३
२.४	सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकनको उपादेयता	२४

परिच्छेद तीन : अध्ययन विधि

३.१	अनुसन्धान ढाँचा र विधि	२५
३.२	जनसङ्ख्या, नमुना र नमुना छनौट रणनीति	२५
३.३	अध्ययनको क्षेत्र	२६
३.४	तथ्याङ्क संकलनका साधन र तरिका	२६
३.५	तथ्याङ्क संकलन प्रक्रिया	२६
३.७	तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया	२६

परिच्छेद-चार : नतिजा र छलफल

४.१ उत्तरदाताहरुको शैक्षिक अबस्था २७

४.२ उत्तरदाताको आर्थिक अवस्था २८

४.३ आर्थिक आयको स्थिती २९

४.४ उत्तरदाताहरुको सामाजिक अबस्था ३०

४.५ ट्याक्सी चालकहरुमा एच.आई .भि /एड्स सम्वन्धी ज्ञान ३१

४.६ एच.आई.भि/एड्स सर्ने तरीका सम्वन्धी ज्ञान ३३

४.७ एच.आईं.भि/एड्स बाट बच्ने उपाय सम्वन्धी ३३

४.८ एच.आई.भि/एड्सको पहिचान सम्वन्धी ज्ञान ३५

४.९ एच.आई.भि/एड्स रोगी प्रतिको ट्याक्सी चालकको धारणा ३६

४.१० एच. आइ. भी./एड्स प्रति धारणा सम्बन्धि विवरण ३७

४.११ विभिन्न संचार माध्यमबाट प्राप्त भएको एच.आई.भि/एड्स सम्वन्धी विवरण ३७

४.१२ एच.आई.भि /एड्स सम्वन्धी सरकारी एवं गैंह्र सरकारी संस्था प्रतिको धारणा ३८

४.१३ यौन सम्पर्क सम्बन्धी धारणा ४०

४.१४ परिवार नियोजनको अस्थाइ साधनको प्रयोगको स्थिती ४०

४.१५ एच.आई.भि/एड्स सम्वन्धी परामर्श केन्द्र तथा कार्यक्रममा सहभागिताको अवस्था ४१

४.१६ एच.आइ.भी/एड्स भएका संक्रमित व्यक्तिमा गरिने व्यवहार ४२

४.१७ प्राप्ति ४३

परिच्छेद पाँच : सारांश, निष्कर्ष र सुझावहरू

५.१ सारांश ४५

५.२ निष्कर्ष ४६

५.३ सुझावहरू ४७

५.३.१ नीतिगत तह ४७

५.३.२ अभ्यासगत तह ४८

५.३.३ अनुसन्धान तह ४८

सन्दर्भ सामग्री

अनुसूचीहरू